

Avaldatud eile kell 14:33

Kunst nagu Fuji mägi

Riina Luik

Tarrvi Laamann oli tänavu üks viiest kunstnikust maailmas, ja esimene eestlane, kel avanes võimalus iidset jaapani puulõiketehnikat mokuhanga kohapeal õppida. Lisaks keerutas reggae-muusika maaletoojana ja DJna Eestis tuntud mees Tokyo ööklubis plaate ja pälvis tähelepanu Jaapani riigitelevisiooni kultuuriuudistes.

Kodumaal tagasi, võib ta juba ise kaasmaalastele jaapani tehnikat õpetada, tehes selleks kursusi.

Kui ainult viis kunstnikku saavad igal aastal võimaluse Jaapanis nende iidset puulõiketrükki õppida, peab see küll väga eriline kool olema.

Püha Fuji mäe jalamil Kawaguchi linnas asuv Mokuhanga Innovation Laboratory asutati eelmisel aastal ja on unikaalne mitmel põhjusel. Meile, eestlastele, eelkõige seetõttu, et keegi pole seal varem õppimas ega praktiseerimas käinud, teiseks on konkurents sinna pääsemiseks tohutu ja see on harukordne võimalus õppida Jaapani meistrite käe all.

Mokuhanga't tuntakse ka Ukiyo-e nime all, kursus toimub aga kord aastas, kuid aasta ringi toimuvad seal seminarid, workshop'id ja muu tegevus, mis on peamiselt orienteeritud puulõiketehnikale ja kõigele paberiga seonduvale. Paberivalmistamise traditsioon on Jaapanis samuti ülivana ja keskus rajatigi eelkõige paberikunsti päästmise eesmärgil. Kohalik

paberitööstus hakkas välja surema, sest käsitööpaberi kasutus on oluliselt vähenenud.

Kuidas sul õnnestus nii unikaalsesse stuudiosse õppima pääseda?

Kuna viljelen ise samuti just puulõiketrükki, otsisin võimalust enesetäiendamiseks, ja leidsin selle loomelabori. See stuudio on väheseid kohti Jaapanis, kus mokuhanga't Jaapani meistrite käe all õppida saab. Enam kui kuu väldanud programmis osalemise tingimusteks olid varasem puulõiketehnikaga tegelemise kogemus, vanus vähemalt 35 aastat (et oleksid suuteline seda filosoofiat mõistma) ning saata tuli ka oma varasemaid töid ja ülevaade senitehtust.

Meid õpetasid neli meistrit, kellest vanim oli üks tuntumatest mokuhanga tegijatest Tokyos. Kogu aeg oli meie kõrval tõlk, kõik materjalid ja tööriistad olid labori poolt, lisaks võimalus töötada stuudios nii palju kui soovi ja jaksu on.

Kuidas üks tavaline tööpäev sellises laboris välja näeb?

Pingeline töö kestis esmaspäevast reedeni, iga päev kella üheksast hommikul seitsmeni õhtul. Mina ärkasin juba kella nelja-viie ajal ja asusin tööle, kuna varahommikul oli taevas pilvitu ja Fujile avanes suurepärase vaade. Päeval olid mitmesugused töötoad: paberitöötlus enne trükki, värvide segamisest puulõikenugade teritamiseni välja. Kogu jaapani puulõiketehnika valmimisprotsess on äärmiselt detailirohke: näiteks ei kasutata kunagi otse tuubist võetud värvi, vaid see segatakse värvipigmentidega, parema nakke saavutamiseks lisatakse jänesekontidest keedetud liimi, trükiprotsessi käigus lisatakse värvile vett ning riisi- või nisujahukliistrit.

Kannatlikult timmides saadakse imelise sügavusega värvid ja rikkalikud varjundid. Kogu tehnoloogia ja töövõtted on sajandite vältel paika pandud ja seda jälgitakse äärmiselt täpselt. Kui Jaapanis on iga tavalinegi inimene vähemalt kord elus ise puulõiget teinud, siis minu jaoks oli see täiesti esimene kord mokuhanga'ga kokku puutuda.

Mis on lääne ja Jaapani trükitehnika peamine vahe?

Vahe on nii tööprotsessis kui tehnikas: Jaapanis teeb kunstnik joonise, graveerija graveerib puidule, puiduplaadi tegija on veel kolmas meister, ametis on ka paberimeister, tööriistameister ja lõpuks asub asja kallale trükkal – iga tööetapi jaoks on meister, kes on seda ühte liigutust teinud aastakümneid, vaat et kogu elu.

Mina olen olude sunnil nii kunstnik, graveerija kui trükkija – kõik ühes isikus. Ka trükk toimub teisiti: läänes trükitakse puuplaadi kõrgemale osale rulliga kantud õlivärv, Jaapanis kantakse must tint või tušš (sumi, mis valmistatakse sõepurust ja kondijahust) või värv peale harjaga, mis tähendab, et värviga on kaetud kogu plaat, ka süvendatud osad, ning pilti ei trükita paberile, vaid paberisse.

Jaapani meistrid trükivad sama plaadiga ühte tööd mitu korda, tulemusena saavutatakse eriti sügavad ja varjundirohked toonid, isegi monokroomse pildi puhul. Värvidele lisatakse nende toonide rikastamiseks ja säravuse andmiseks vilgukivist või merekarpidest jahvatatud ülipeent

pulbrit, kullapuru jm. Värvit timmitakse kord veega lahjemaks, kord jäetakse tihkemaks, isegi puiduplaati ja paberit niisutatakse värvivarjundite lisamise nimel veega ning seda kutsutaksegi «veega mänguks».

Mõnikord tundub, et kasutatud on ehk kaht plaati, kuid tuleb meister ja ütleb, et näe, siin on kunstnik kasutanud ainult (!) seitset plaati. Erinevus lääne graafikast on seegi, et mokuhanga't ei panda klaasi alla. Ka käsitsivalmistatud paber on eriline – Euroopas tehakse pulbriks jahvatatud puuvillasest riidest paberit, Jaapanis tehakse paberist riideid. Selline vahe näiteks.

Mokuhanga'l on mitmeid koolkondi, stiile ja neid määratletakse nii värvide kasutamise kui paberi suuruse alusel. Kuidas selles keerukas süsteemis orienteeruda?

Laias laastus liigitub jaapani puulõiketrükk kaheks: Ukiyo-e stiilis puulõiked on tuntuim stiil ja need on 17.–20. sajandi stiilis tööd. Tänapäevased stiilid ja tööd liigitatakse üldmõiste mokuhanga alla. See tähendab «puulõige». Mokuhanga on nagu Fuji mägi – mäe kaldenurk on nagu ideaalne mokuhanga puulõige: lõige on tehtud 45-kraadise nurga alt ja otsast tühi. Fuji jalam on lai ja mokuhanga «jalam» on samuti lai: on puidu-, paberi- ja tööriistamehed, on graveerijad ja trükkalid, kõige tipuks kunstniku looming.

Kui sa selle kogemuse kokku võtad, siis mida see sulle andis?

Eelkõige enesekindluse, sest olin puulõiketrüki alal olnud seni iseõppija, nüüd põhjendati mulle ära, miks neid asju just nii tuleb teha. Samuti uue tehnika, mida varem ei osanud, ja võimaluse teha asju teistmoodi. Kuidas end tööks häälestada, kuidas tööriistad laual asuvad, kuidas trükin – Jaapanis valitseb kõiges rahu, süsteemsus, keskendutakse sada protsenti oma tegevusele. Mulle meeldis jaapanlaste põhimõte: kuigi ma teen oma asja hästi, püüdlen selle poole, et teha seda homme veel natuke paremini.

Millest Jaapani kunstielus praegu enim räägitakse?

Vajadusest olla maailmale rohkem avatud – õppida võõrkeeli ja suhelda.

POSTIMEES.ee Kultuur